

”Sex stenkrukor i Kana i Galileen”

Nils-Arvid Bringéus

I den så kallade husförhørsvisan, som inpräglar tolv bibliska händelser eller personer, heter det under talet sex: ”Sex stenkrukor i Kana i Galileen”. Genom visans ord har ”sex stenkrukor” hamrats in i generationer av svenskar och hållit berättelsen om bröllopet i Kana levande. Vi finner den som evangelietext på andra söndagen efter trettondagen hämtad ur Johannes 2:1–11.

På tredje dagen hölls ett bröllop i Kana i Galileen, och Jesu mor var där. Jesus och hans lärjungar var också bjudna på bröllopet. Vinet tog slut, och Jesu mor sade till honom: ”De har inget vin.” Jesus svarade: ”Låt mig vara, kvinna. Min stund har inte kommit än.” Hans mor sade till tjänarna: ”Gör det han säger åt er.” Där stod sex stenkärl för vattnet till judarnas reningsceremonier, vart och ett

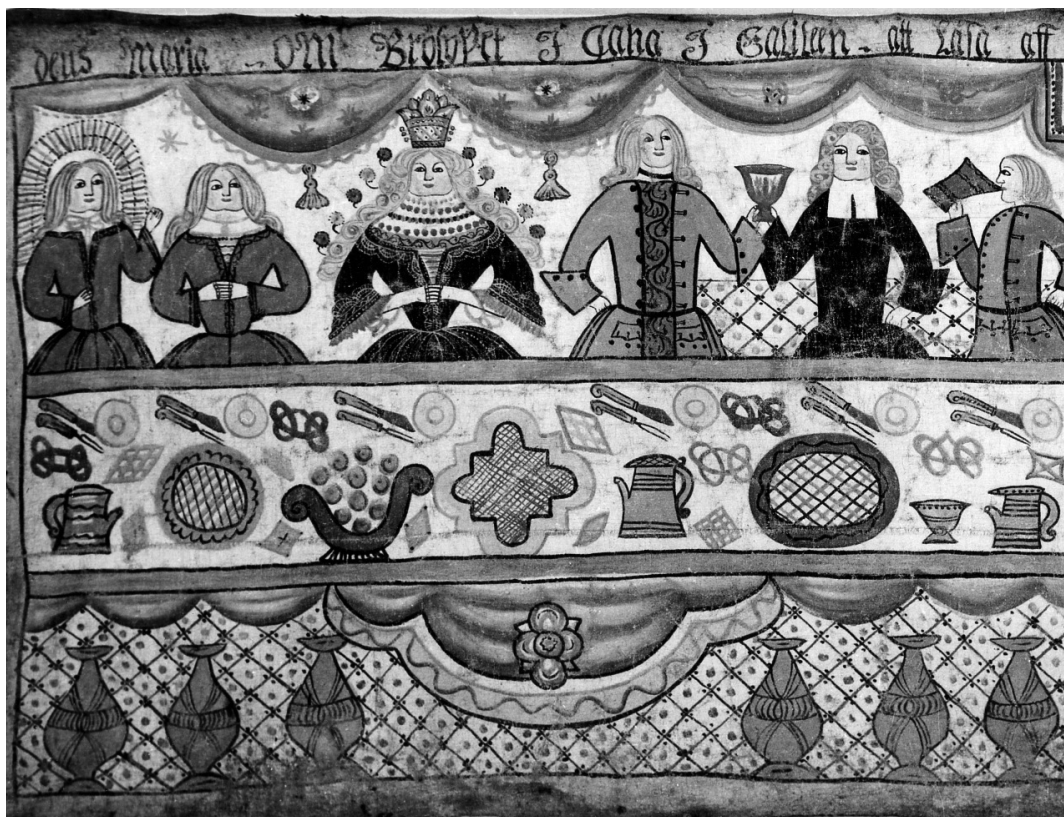

Fig. 1. Utsnitt av bonadsmålning av Nils Lundbergh 1765. Bringéus 1994.

Brölloppet i Cana, på hvilket JESUS och Hans lärjungar wore budne, der Han och wänbe wate-
net i win / hwilket war det första under Han gjorde i Cana i Galileen.

Joh: 2.
Efter
Christi
Födelse.
År 31.
i Martio.

Fig. 2. Brölloppet i Kana. Träsnitt i Figurbibeln 1739 och 1777.

rymde omkring hundra liter. Jesus sade: ”Fyll kärlden med vatten”, och de fyllde dem till brädden. Sedan sade han: ”Ös upp och bär det till bröllopsvärden”, och det gjorde de. Värden smakade på vattnet, som nu hade blivit vin. Eftersom han inte visste varifrån det kom – men det visste tjänarna som hade öst upp vattnet – ropade han på brudgummen och sade: ”Alla andra bjuder först på det goda vinet, och på det sämre när gästerna börjar bli berusade. Men du har sparat det goda vinet ända till nu.” Så gjorde Jesus det första av sina tecken, det var i Kana i Galileen. Han uppenbarade sin härlighet, och hans lärjungar trodde på honom.

I bonadsmåleriet

Också de sydsvenska bonadsmålarna har medverkat i inlärningsprocessen eftersom brölloppet i Kana är en av deras vanligaste bibelbilder. Vi skall här zooma in motivet med de sex stenkrukorna och se hur det framställts av olika målare. Ett av de tidigaste exempen

lämnar Nils Lundbergh i Södra Unnaryd genom en bonad (i Nordiska museet) daterad 1759 (Strömbom 1936). Ett annat exempel lämnar en målning av Lundbergh som ingår i en svit bonadsmålningar i Örkelljunga hembygdsförening, daterade 1765 (fig. 1). De sex stenkärlden har dekorativt placerats i två symmetriska grupper på bordets framsida. På Lundberghs bonadsmålningar fyller stenkrukorna främst en dekorativ funktion. Deras roll vid Jesu underverk framgår inte men förutsätts uppenbarligen bekant liksom i Figurbibeln, där de är placerade mera naturligt, men centralt i bildens förgrund. Lundberghs avbildning av stenkrukorna framför bordet möter vi även hos Anders Bengtsson i Fagerhult. Nils Lundberghs lärjunge Per Nilsson i Lusshult följde sin mästare och framställde de sex stenkrukorna framför bordet på samma sätt som denne (Strömbom 1966).

Johannes Nilsson i Breared följde traditionen från Lundbergh 1787 (Berlin 2000:120). Han målade en bonad med brölloppet i Kana

Fig. 3. Bonadsmålning av Johannes Nilsson 1797.

1797 uppenbarligen till ett brudpar med initialerna N.S.S. och M.L.D. På bröllopsbordets framsida ser vi de sex stenkrukorna, varannan röd, varannan svart (*Bröllopet i Kana – ett motiv, två målare* s. 21) (fig. 3). På en bonadsmålning 1814 placerar han dem bredvid bröllopsbordet två och två ovanpå varandra (Barth Magnus 2009:186) (fig. 4), där de också närmast fyller en dekorativ funktion. Men Johannes Nilsson kan också låta tjänarnas vattenhämtning bilda en särskild scen. På en sådan välbevarad bonad i Södra Unnaryd är en tjänare i ”unnarsbomössa” i färd med att hissa upp vatten i en träspann med hjälp av en stolpvind, medan den andre fyller vatten i de dekorativt placerade krukorna. Denna scen kan antingen vara placerad under måltidsmotivet eller på en liten separat bonad, som klädde det s.k. skottet vid bordets gavelbänk. Utmärkande för Johannes Nilsson är att han

Fig. 4. Bonadsmålning av Johannes Nilsson 1814. Barth Magnus 2009:186.

hade stor förmåga att göra omDispositioner, inte minst av scenen med vattenhämtningen (Bringéus 1982:192).

När Johannes Nilssons lärjunge Anders Pålsson i Trönninge återger berättelsen om bröllopet i Kana infogar han efter mästarens förebild en scen i mindre format under själva bröllopsbordet. Den visar hur en man hämtar upp vatten med ett ämbar med hjälp av en brunnjung. Rygg i rygg mot honom står en annan tjänare med ett likadant ämbar med vatten som han håller i en av de sex stenkrukorna, som här inte står uppradade utan i en grupp bredvid varandra. Längst till vänster avbildas Jesus som sträcker ut ena handen i en välsignande gest. Denna bonad är odaterad men man finner en likartad framställning på en bonad av Anders Pålsson, daterad 1806 (Berglin 2000:76). På en bonad av samme konstnär 1842 ingår de sex krukorna i en hel scen, där tjänarna hinkar upp vatten ur en brunn, som kunde vara halländsk. Den ene

av de båda tjänarna håller här vatten i den sista av stenkrukorna, medan de andra redan är fyllda till brädden av vatten (Bröllopet i Kana – ett motiv, två målare 1987:29) (fig. 5). Denna scen utgör en direkt illustration till bibeltexten, översatt till svensk miljö. På en bonad som tillhört Ingmar Bergman har scenen med de två tjänarna återgivits separat i samma format som gestalterna i övrigt. Fem av stenkrukorna är fyllda med vatten medan den ene tjänaren fyller vatten i den sjätte. Vattenupphämtningen återges här i närbild framför ett bostadshus och man ser tydligt hur den ene tjänaren fyller den närmaste stenkrukan med vatten i blå färg. Även denna bonad kan vara utförd av Anders Pålsson. En överensstämmande detalj är att prästen röker långpipa på båda bonaderna (fig. 6).

Ingen har så dekorativt som Anders Eriks-

son i Ås återgivit de sex stenkrukorna på bröllopsbordets front. De är elegant dekorerade och bemålade (Bringéus 1982:62). Snarlika krukor har Anders Eriksson på en annan bonad placerat i rad vid sidan om bröllopsbordet (Barth Magnus 2009:190), liksom på den bonad från 1814 som Djurklou låtit rita av i *Unnarsboarnes seder och liv* (Djurklou 1874:27). Den senare bonadsmålaren Gustav Norberg i S. Unnaryd har följt traditionen med de sex krukorna på bröllopsbordets framsida (Bringéus 1967:124).

Inom Sunnerbomåleriet fortlever traditionen med de sex krukorna framför bordet (ett exempel återges i Barth Magnus 2009:205) (fig. 7). De kan också ses ovanpå varandra bredvid bordet som hos Sven Persson i Brånalt (Barth Magnus 2009:201). Till slut målas dock bröllopet i Kana helt utan stenkrukor. Så

Fig. 5. Utsnitt av bonadsmålning av Anders Pålsson.

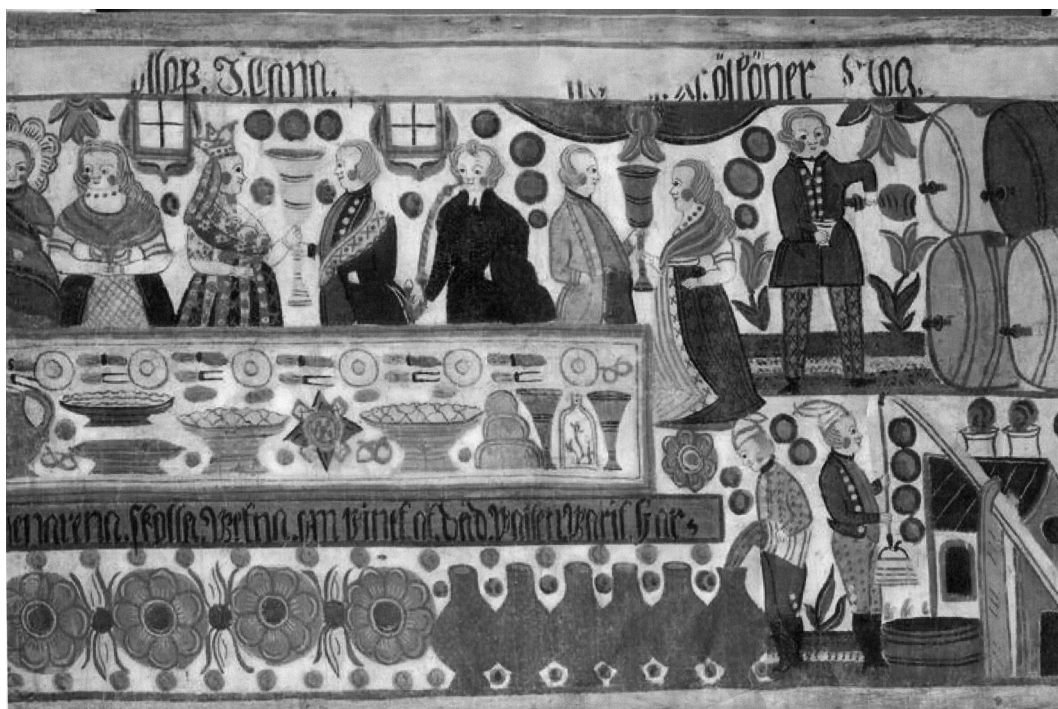

Fig. 6. Utsnitt av bonadsmålning troligen av Anders Pålsson. Ingmar Bergmans sterbhus.

är fallet på Gudmund Nilssons målning 1871 (Strömbom 1967:91) men också på Reinic Rosenbergs stämplade bonader (Barth Magnus 2009:209).

Sammanfattningsvis finner vi alltså att de sex stenkrukorna inom den västsmåländska och halländska bonadsprovinserna antingen avbildas på bröllopsbordets front eller bredvid detta i rad eller ute vid vattenbrunnen med stolpvind eller brunnjung. I förra fallet fyller de främst en dekorativ funktion. I senare fallet illustrerar de också tjänarnas roll som vattenhämtare.

Går vi till den östsmåländska bonadsprovinserna eller Allbo-Kinnevaldsmåleriet finner vi att motivet med stenkrukorna och vattenhämtningen utförts på ett annorlunda sätt. Det tidigaste exemplet lämnar Allbo-Kinnevaldsmålaren Jacob Danielsson i Västra Torsås 1753. Hans bonad är visserligen inte bevarad i original men i en trogen kopia utförd av den

kände konstnären Pehr Hörberg (fig. 8). Under en av de tre valvbågarna ser man två män på ömse sidor om en brunn där en spann hänger i ett rep som löper över ett litet hjul fäst på en stång. Längst ner till vänster i bildfältet står sex krukor. I det mellersta bildfältet ser vi brudparet tillsammans med prästen och längst till höger vid det dukade bordet brudparet i mitten och prästen och brudsätan på ömse sidor (Strömbom 1948:102). Det är alltså en framställning av bröllopet i Kana, därtill den äldsta kända med en framställning av vattenhämtningen.

Allbo-Kinnevaldsmålaren Clemet Håkansson avbildar på en bonad från 1792 fem stenkrukor framför det dukade bröllopsbordet, medan den sjätte återfinns på en särskild scen där två tjänare hjälps åt att hämta vatten ur en brunn med hjälp av ett rep som löper över en trissa på liknande sätt som på Jacob Danielssons bonad (Barth Magnus 2009:207) (fig. 8). På ytterligare en bonad av Clemet Håkansson

Fig. 7. Utsnitt av bonadsmålning av Sunnerbotyp. Kulturen, Lund 14.166.

ser man på samma sätt fem, inte sex krukor framför bröllopsbordet (Bringéus 1982:194).

Sven Nilsson i Härnäs följer traditionen från Clemet Håkansson med fem krukor fram-

för bordet och den sjätte i en särskild scen som visar två tjänare som hissar upp vattnet med rep ur en brunn med överbyggnad (Bringéus 1978:64) (fig. 9). På en naiv skildring av bröl-

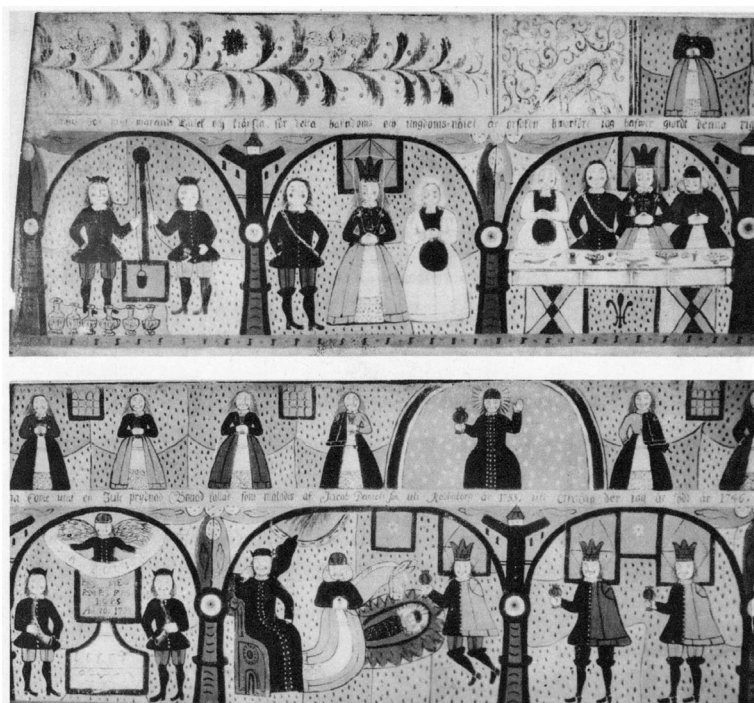

Fig. 8. Kopia av bonadsmålning av Jacob Danielsson 1753, utförd av Pehr Hörberg, Strömbom 1948:102.

lopet i Kana från 1800-talets mitt återfinner man på nytt versionen med fem krukor framför bordet och den sjätte på en särskild scen med två tjänare som hämtar vatten ur en brunn med rep (Barth Magnus 2009:212) (fig.10). Den östliga bonadstraditionen skiljer sig alltså från den västliga ifråga om framställningen av stenkrukorna men också ifråga om sättet att hämta upp vatten: brunnjung i väster och brunn med rep och hjul i öster. I Amos Comenius *Orbis Sensualium Pictus* (1796) kontrasteras de två typerna mot varandra i bilden av brunnar (fig. 11).

I Sigurd Erixons studie om brunnar finns exempel som man känner igen från bonadsmålningarna. Det gäller konstruktionen av stolpvinden. Den består av en vertikal, i mar-ken nedkörd eller stöttad påle, i vars övre del är fäst en rörlig hävstång med en i ena ändan hängande lång stake eller sammankopplade käppar med krok nedtill. Hävstången kan balanseras nedåt och uppåt och med hjälp därav nedsänkes eller lyftes vattenämbaret upp ur brunnen. Denna anordning har en mängd olika namn i skilda bygder (fig. 12). Den andra konstruktionen är att hämta vattnet med ämbaret fäst i ett rep eller en kätting som löper över ett hisshjul. Också den pyramidformade överbyggnad som Sven Nilsson i Härnäs avbildat har haft motsvarigheter i östra Sverige (fig.

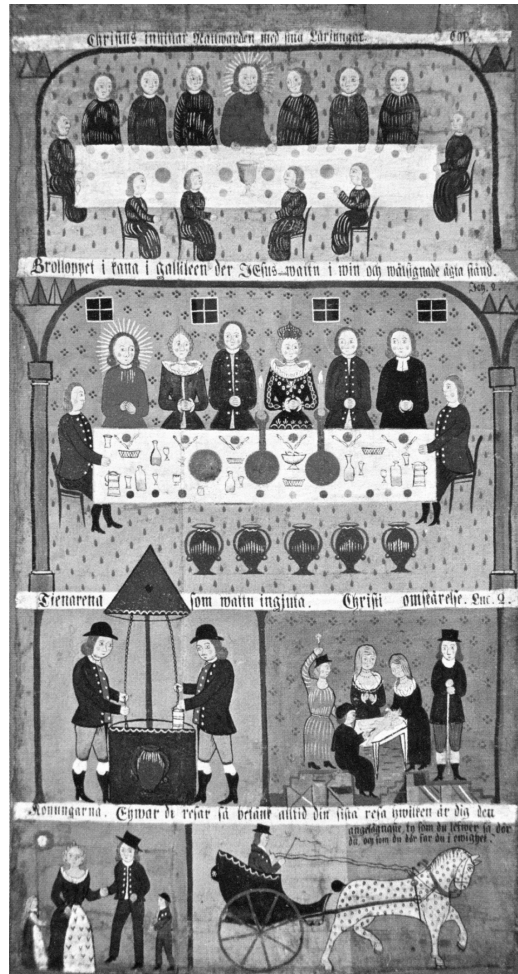

Fig. 9. Bröllopet i Kana. Sven Nilsson i Härnäs. Bringéus 1982:79.

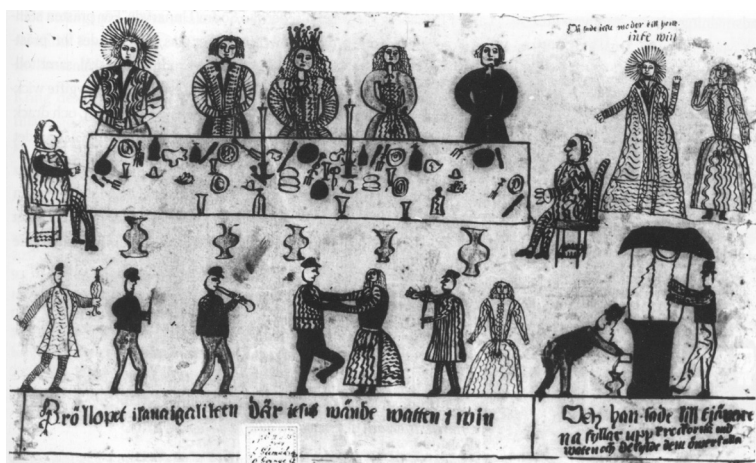

Fig.10. Anonym bonadsmålning från 1800-talets mitt. Kulturen 2. 494. Barth Magnus 2009:212.

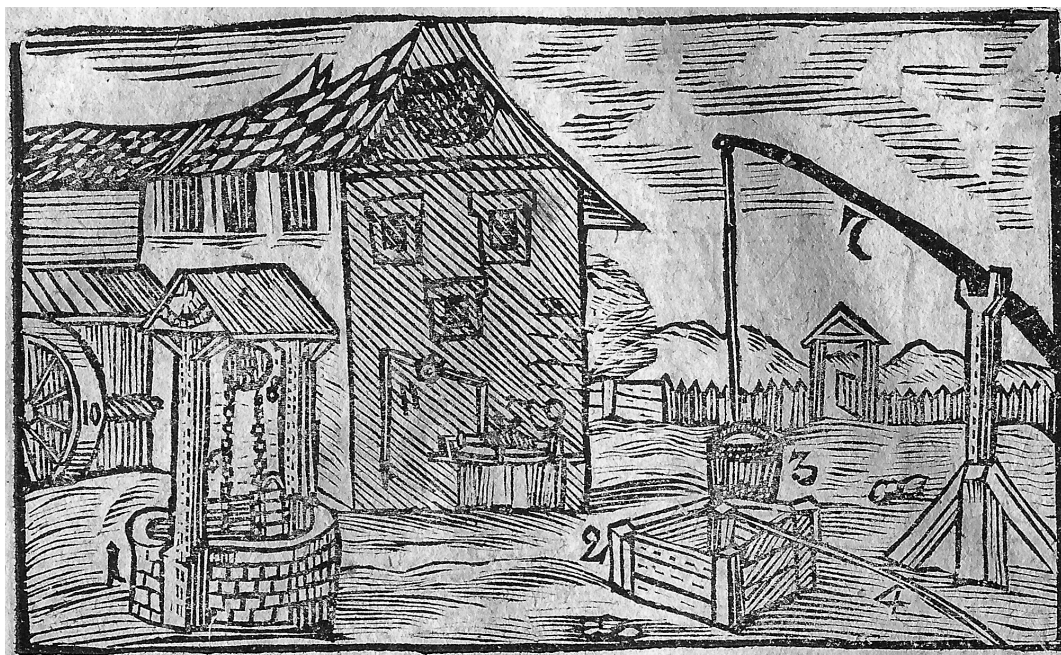

Fig.11. De två brunnstyperna avbildade av Comenius 1796:102.

13). Bonadsmålarna har alltså detaljtroget följt den lokala tradition som rådde i deras hembygd och som deras kunder så väl kände igen. Detta gäller även undfågningen vid bröllopet, främst ostkakan, vars utformning i en trä- eller plåtform är mycket karakteristisk. Den ser likadan ut på Nils Lundberghs bonader (fig.1) som på Anders Erikssons. Också den dekorativa rutningen med kanel är densamma. Sjuhålskringlorna liksom godrånen hörde till den småländska kalasmaten, men däremot inte klenäterna, som också saknas på bonadsmålningarna.

Variation och förlagor

Man kan naturligtvis tycka att resultatet av denna lilla studie är av mycket begränsat värde. Men just genom inzoomningen på de sex stenrukorna och tekniken med vilken vattnet uppförades ur brunnarna ger den en viktig bekräftelse på hur traditionsbundna bonadsmålarna varit också ifråga om detaljer inom såväl den västliga som den östliga bonadsprovinsen. De har härvidlag inte följt

grafiska bildförlagor utan sina egna föregångare. Viktigt i sammanhanget är att överensstämmelserna gäller förhållanden som inte är funktionellt betingade. Båda upphämtnings-sätten fungerar lika bra visar Amos Comenius teckningar.

Exemplet på denna traditionsbundenhet är inte unikt. Jag har i en tidigare studie visat hur Josef i framställningen av födelsescenen i Betlehem nästan alltid avbildas med ett ljus i handen. Detta går tillbaka på en av den heliga Birgittas revelationer i samband med hennes besök i Betlehem 1371. Vi möter ljuset i den medeltida finkonsten, men det har troget återgivits även av de folkliga konstnärerna genom århundradena ända fram till Sunnerbomålarna vid 1800-talets mitt (Bringéus 1991).

Hur skall denna traditionsbundenhet förklaras? Det är lätt att betrakta den som fantasilöshet och oförmåga hos bonadsmålarna att variera ett givet tema. Men kanske har de snarast arbetat med respekt för den religiösa bildens helighet. Man kan tala om ett slags trofasthet, som inte bara gäller det bibliska

Fig. 12. Brunnjung med stolpvind, Håglinge socken, Skåne. Erixon 1930 fig. 25.

budskapet att det skulle vara sex stenkrukor utan även deras placering. Undantaget från denna princip är Johannes Nilsson, som ex-

perimenterat med olika placering av vattenkrukorna. En sådan möjlighet har endast stått öppen för en så begåvad konstnär som han.

Fig. 13. Brunn med vindspel och överbyggnad. Söderåkra, Småland. Erixon 1930 fig. 35.

”Sex stenkrukor i Kana i Galileen” har jag kallat denna studie. Är det verkligen alltid fråga om just sex krukor i överensstämmelse med Johannesevangeliet? På en bonad i privat ägo i Malmö fann jag bara fyra stenkrukor bredvid bröllopbordet. Hur skall detta förklaras? Jo, det visade sig vara en fejkad bonadsmålning utförd efter Gabriel Djurklous teckning i *Unnarsboarnes seder och lif* som förlaga trots att det där finns sex stenkrukor. De sex stenkrukorna är ett äkthetsmärke, därför faller denne bonadsmålare eller ”kopist” på eget grepp. Hans målning är inte heller från 1814 utan utförd efter 1874, då Djurklou utgav sin bok. Ägaren blev inte glad då jag avslöjade förfalskningen, som också kunde påvisas utifrån andra detaljer.

Till sist: Att bonadsmålarna så tydligt lyft fram förvandlingen av vatten till vin vid bröllopet i Kana visar onekligen det intryck Jesu första under gjort bland folket. När det i småländsk folktro uppges att då frälsaren föddes på julnatten ”allt vatten är vändt i vin” har detta uppenbarligen också ett motivsamband med bröllopet i Kana. I Småland uppgavs även att allt vatten i källor och i åar vändes i vin på lussenatten (Hyltén-Cavallius 1868: XVI; 1873–1864:186, 294).

*Nils-Arvid Bringéus, professor em.
Lund*

Noter

- 1 I uppsatsen Jungfru Maria i sydsvensk folkkonst (*Maria i Sverige under tusen år. Föredrag vid symposiet i Vadstena 6–10 oktober 1994*, tryckt 1996, s. 832) uppges jag felaktigt att bröllopet i Kana avbildas redan på den så kallade Bårarydsbonaden från 1714.
- 2 Denna bonad har av Strömbom felaktigt tillskrivits Nils Svensson i Gyltige.

Källor

- Barth Magnus, Ingebjørg 2009: *Här är spel och dans. Musikmotiv i svenskt folkligt måleri på bonad och vägg.*
- Berglin, Elisabeth 2000: *En bonadsmålare och hans värld. Johannes Nilsson i Breared.*
- Bringéus, Nils-Arvid 1967: *Unnarydsborna. Lasses i Lassaberg anteckningar om folklivet i Södra Unnaryd vid 1800-talets början.*
- Bringéus, Nils-Arvid 1978: *Sydsvenskt bonadsmåleri.*
- Bringéus, Nils-Arvid 1982: *Sydsvenska bonadsmålningar.*
- Bringéus, Nils-Arvid 1990: Fejkade bonadsmålningar. *Antik & Auktion* 9, 1990.
- Bringéus, Nils-Arvid 1991: Maria med sömnaden och Josef med ljuset. En ikonografisk studie. *Vetenskaps-societeten i Lund Årsbok.*
- Bringéus, Nils-Arvid 1994: *Bonadsmålningar av Nils Lundbergh.*
- Bröllopet i Kana – ett motiv, två målare. *Halland* 1987.
- Comenius, Amos 1796: *Orbis Sensualium Pictus.*
- Djurklou, Gabriel 1874/1964: *Unnarsboarnes seder och lif efter Lasses i Lassaberg anteckningar.*
- Ekwall, Inga 1976: *Anders Eriksson i Ås 1774–1855. ”Klockaren i Dravö”.* C-uppsats, Folklivsarkivet, Lund.
- Erixon, Sigurd 1930: Om brunnar. *Fataburen.*
- Figur-Bibel, Det är De förnämste Gamla och Nya Testamentsens Historier, uti 230 större och mindre Tydelige Figurer afsatte.* 1777.
- Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof 1863–1864, 1868: *Wärend och Wirdarne.*
- Strömbom, Nils 1936: Nils Svensson Lundberg i Gryss-hult. *Vår bygd.*
- Strömbom, Nils 1937: Der Begründer der Knäreder Malerei. Pehr Schönhult, Ängelholm. *Folkliv.*
- Strömbom, Nils 1948: Bårarydsbonaden och Allbo-Kinnevaldsmåleriet. *Liv och Folkkultur.*
- Strömbom, Nils 1966: ”Gyltigemålarna”. Simlångsdalen. *Breareds och Snöstorps socknar.*
- Strömbom, Nils 1967: Sunnerboskolan. En introduktion. *Växjö stifts hembygdskalender 1967.*

SUMMARY

Stone Jars at the Wedding at Cana

This iconographic close study shows the traditional bondage in the popular tapestry painting, which, however, show regional differences. The study is based on a close scrutiny of a number of known painters' production of *The Wedding at Cana*. The biblical story (John 2:1–11) portrays how Jesus turned water in six stone jars into wine. When the southern Swedish tapestry painters reproduced the justification faithful to the biblical text they always painted six pitchers, even if these sometimes only served a decorative function as a balustrade in front of the wedding table (Fig. 1, 3, 6). They have also been stacked on top of each other (Fig. 3).

The painter Anders Pålsson depicts how two servants, lift up the water with a pole wind (Fig. 5), which was

customary in western Småland and Halland (Fig. 1). As Amos Comenius shows in the *Orbis Sensualium Pictus* 1796 (Fig. 11) this technology could be used alongside the water was pulled up with a bucket attached to a rope that ran over a pulley. The latter method, we find in the hanging paintings in eastern Småland and Blekinge (Fig. 7–10, 13). Focusing on the six stone pots and on the technology with which the water was heaved thus provides an important confirmation of how tied to local traditions the peasant painters was. I have previously shown such strong traditions in other details in hanging tapestry (Bringéus 1991). Ultimately it would depend on respect for the biblical tradition.